RubenWillaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Condédreef
(Kortrijk, Provincie)

Projectcode: 2017H119
September 2018

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Wouter Van Goidsenhoven

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1 Programma van maatregelen 6

1.1 Administratieve gegevens 6
1.2 Synthese 7
1.3 Gemotiveerd advies 8

1.3.1 Volledigheid van het gevoerde onderzoek 8
1.3.2 Aanwezigheid van een archeologische site 10
1.3.3 De waardering van de archeologische site: 10
1.3.4 Impactbepaling 11
1.3.5 De bepaling van de maatregelen 11

1.4 Programma van Maatregelen 11

1.4.1 De aanleiding van het vooronderzoek 11
1.4.2 Bepalen van de onderzoeksstrategie 11
1.4.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen 12

1.4.3.1 Landschappelijk bodemonderzoek 12
1.4.3.2 Archeologisch booronderzoek 12
1.4.3.3 Proefputtenonderzoek in functie van artefactensites 14
1.4.3.4 Proefsleuvenonderzoek 14

1.4.4 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem 15
1.4.5 Onderzoeksstrategie, -methode en technieken 15

1.4.5.1 Landschappelijk bodemonderzoek 16
1.4.5.2 Proefputten in functie van artefactensites 21

1.4.6 Eventuele afwijkingen van de CGP 26
1.4.7 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders 26
1.4.8 Vondsten 26

1.5 Conclusie 27

2 Bibliografie 28

FIGURENLIJST

Figuur 1: Voorstel LBO fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....17
Figuur 2: Voorstel LBO fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....17
Figuur 3: Voorstel VAB fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt). 19
Figuur 4: Voorstel VAB fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).....20
Figuur 5: Onderzoeksgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt). 22
Figuur 6: Onderzoeksgebied fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt). 23
Figuur 7: Voorstel proefsleuven fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt). 24
Figuur 8: Voorstel proefsleuven fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt). 25

TABELLENLIJST

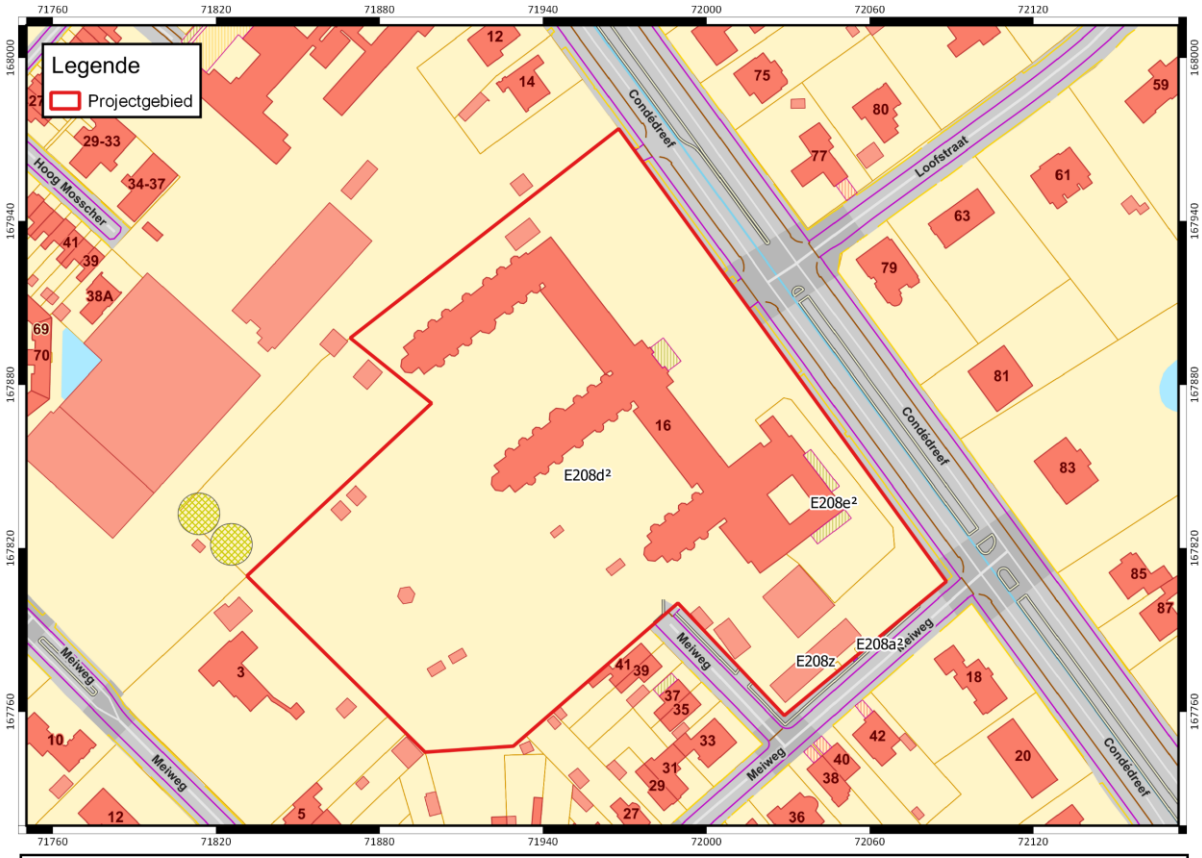
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek. 6

1 Programma van maatregelen

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	OCMW Kortrijk Budastraat 27 8500 Kortrijk	
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Provincie
	Gemeente	Kortrijk
	Deelgemeente	/
	Postcode	8500
	Adres	Condédreef 8500 Kortrijk
	Toponiem	Condédreef
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	Xmin = 71604 Ymin = 167608 Xmax = 72309 Ymax = 168098
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Kortrijk, Afdeling 1, Sectie E, nr. 208d², 208e², 208a², 208z Figuur 1	

Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt)
Projectcode: 2017H119
Datum: 11/08/2017

0 15 30 45 60 m

N

1.2 Synthese

De initiatiefnemer plant de constructie van een nieuw woonzorgcentrum aan de Condédreef te Kortrijk. De geplande werken worden uitgevoerd in twee fasen. Deze plannen omvatten in eerste instantie de realisatie van het nieuwe centrum om vervolgens, na in gebruik name van deze faciliteiten, het oude woonzorgcentrum te slopen en in te richten als groenzone en parkeergelegenheid. Het totale plangebied is ca. 3,1 ha groot, de geplande werken hebben betrekking op het volledige plangebied.

Het terrein is gelegen in de zandleemstreek, in de vallei van de Leie. De ondergrond is, conform de Quartairgeologische kaart, opgebouwd uit het laat-Pleistocene dekzand. Het sediment bestaat uit zand. Het plangebied is gelegen aan de voet van de uitlopers van de tertiaire getuigenheuvel met het toponiem '*Pottelberg*'. Omwille van deze positie bestaat de mogelijkheid dat zich op het plangebied een aanzienlijk pakket colluvium heeft afgezet. Ten oosten van het plangebied stroomt de gekanaliseerde Grote Wallebeek. Het terrein is aldus gelegen binnen een gradiëntzone, wat een verhoogde trefkans inzake menselijke aanwezigheid tijdens de prehistorie indiceert. Een landschappelijk bodemonderzoek dient aldus in eerste instantie de bodemopbouw en bewaringscondities m.b.t. archeologisch erfgoed te evalueren.

Het terrein is gelegen in het zuiden van de huidige stad Kortrijk. Op de kaart van Ferraris uit de 2e helft van de 18e eeuw is het terrein duidelijk weergegeven als akker langsheen het tracé van de huidige Condédreef. Uit de cartografische bronnen blijkt dat het terrein pas na de Tweede Wereldoorlog werd opgenomen in het stadsweefsel. Het huidige woonzorgcentrum werd in de jaren '60 gebouwd.

De regio van zuidwest Vlaanderen en met name de regio rond Kortrijk is rijk aan archeologische vindplaatsen. De ruime omgeving van het plangebied is bezaaid met zowel middeleeuwse als vindplaatsen uit de metaaltijden en Romeinse periode. Op basis van cartografische indicatoren wordt de aanwezigheid van menig laatmiddeleeuwse hoeve met walgracht verwacht, getuigen van het rurale karakter tot in de 19e-20e eeuw. Op het plangebied zijn in het verleden geen archeologische waarnemingen gemeld. Direct ten oosten van het plangebied werd bij de aanleg van een duiker voor de Grote Wallebeek/Klakkaertsbeek een Romeins crematiegraf aangesneden (CAI 75091). Meest relevant voor het plangebied is eveneens de opgraving van een vermoed Romeins legerkamp in de jaren '60 (CAI 70978).

Gelet het landschappelijk kader en de gekende waarden is de archeologische trefkans op het terrein aanzienlijk. Het verwachtingspatroon bestaat uit zowel vondsten- als sporenarcheologie. Omwille van de onzekerheid omtrent de bodemopbouw is het aangewezen een landschappelijk booronderzoek uit te voeren. Dit teneinde de bodemopbouw en bewaringscondities m.b.t. erfgoed te evalueren. Indien relevante bodemhorizonten bewaar blijken is een archeologische boorcampagne noodzakelijk. In functie van grondvaste resten is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk.

1.3 Gemotiveerd advies

1.3.1 Volledigheid van het gevoerde onderzoek

Uit het bureauonderzoek blijkt een trefkans inzake archeologische relicten. De ligging op de rand van een gradiëntsituatie indiceert een verhoogde kans op menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum. Gelet de aard van de geplande werken moet uitgegaan worden van een situatie waarbij in-situ bewaring onmogelijk is. Door middel van een landschappelijk bodemonderzoek dienen in eerste instantie de bodemopbouw en bewaringscondities m.b.t artefactensites geëvalueerd te worden. Mogelijk is het terrein onderhevig geweest aan erosie of is het oorspronkelijk bodemprofiel afgedekt door colluvium. Indien relevante bodemhorizonten bewaard zijn en het bodemprofiel niet is afgetopt, is een archeologische boorcampagne noodzakelijk, eventueel aangevuld met een onderzoek d.m.v. proefputjes. In het kader van grondvaste resten vanaf het neolithicum is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk.

Volgende onderzoeksmethoden werden overwogen:

-gespecialiseerd archivalisch onderzoek: in specifieke gevallen is bijkomend, gespecialiseerd bronnenonderzoek aangewezen. Deze vorm van verder doorgedreven archiefonderzoek heeft vooral betrekking op zeer specifieke contexten waarbij de archeologische/historische waarde niet volledig afgeleid kan worden uit de standaardbronnen die voor de opmaak van een archeologienota geraadpleegd worden. Eén van de meest voorkomende voorbeelden waar doorgedreven archivalisch onderzoek nodig is betreft locaties binnen het frontgebied van de Eerste Wereldoorlog.

In het geval van "Condédreef" in Kortrijk is verder uitgebreid archiefonderzoek niet aangewezen. De geraadpleegde cartografische bronnen wijzen op een continu ruraal karakter van het plangebied buiten de historische stadskern van Kortrijk. Het terrein wordt pas opgenomen binnen het stedelijk weefsel na de Tweede Wereldoorlog.

-landschappelijk bodemonderzoek: een landschappelijk bodemonderzoek kan altijd zinvol zijn indien een complexe landschappelijke situatie en bijgevolg een complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. Ook als de verstoringshistoriek van het terrein niet duidelijk is, bijvoorbeeld indien blijkt uit het bureauonderzoek dat het terrein bebouwd geweest is maar geen plannen beschikbaar zijn of activiteiten plaats hebben gevonden waarvan niet duidelijk is in welke mate zij een ernstige impact hebben gehad op de ondergrond.

Gelet de landschappelijke situatie en het verwachtingspatroon is een landschappelijk bodemonderzoek noodzakelijk. Hierbij dienen de bodemopbouw en bewaringscondities m.b.t. artefactensites geëvalueerd te worden. Indien relevante bodemhorizonten bewaard zijn, is een archeologische boorcampagne noodzakelijk, eventueel aangevuld met proefputjes in functie van artefactensites.

-geofysisch onderzoek: een geofysisch onderzoek heeft in hoofdzaak als doel om, zonder ingreep in de bodem, grotere ondergrondse anomalieën in kaart te brengen. In hoofdzaak betreft het structuren zoals funderingen en muren van bv. oude kloosters en kastelen of bunkers of ovens. Ook kunnen sterke verschillen in bodemsamenstelling door middel van deze onderzoeksmethode gevat worden.

Gelet het rurale karakter van het plangebied is er geen verwachting inzake archeologisch relevante ondergrondse structuren of grootschalige verschillen in bodemsamenstelling. Een geofysisch onderzoek is niet zinvol.

-verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek: een verkennend archeologisch onderzoek heeft als doel eventuele bewaarde artefactensites in kaart te brengen door middel van een extensief boorgrid. In geval van een positieve waarneming kan met behulp van een waarderend booronderzoek in een intensiever grid de artefactenconcentratie gelokaliseerd en afgebakend worden. Op basis van de resultaten van deze booronderzoeken kan overgegaan worden tot de aanleg van proefputten om de onderzoeksstrategie te optimaliseren of een opgraving in functie van een artefactensite. Deze sites dienen gezocht te worden op landschappelijke locaties waar de bewaringskansen m.b.t een artefacten-strooiing gunstig zijn.

Op het plangebied is een archeologische boorcampagne mogelijk aangewezen. Indien de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek wijzen op gunstige bewaringscondities met betrekking tot artefactensites is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. Mogelijk is het bodemprofiel onder de teelaarde of eventueel aanwezig colluvium nog grotendeels intact en zijn lokaal relevante bodemhorizonten bewaard, zoals een oud loopniveau of E-horizont ed..

Indien tijdens het verkennend booronderzoek een indicator wordt waargenomen in de stalen is een daaropvolgend waarderend archeologisch booronderzoek noodzakelijk om de waargenomen fenomenen ruimtelijk af te bakenen en te bepalen in welke mate zij bedreigd worden door de geplande werken. Indien één of meerdere van deze waarderende boringen positief blijken is een onderzoek door middel van proefputten mogelijk aangewezen. Zo kan meer informatie ingezameld worden over de aard van de vindplaats, vondstendensiteit en ruimtelijke spreiding en zo kan verder sturing gegeven worden aan een vervolgonderzoek. De beslissing om over te gaan tot een verkennend of waarderend booronderzoek of proefputten in

functie van steentijdsites wordt genomen door de erkende archeoloog, bijgestaan door een materiaaldeskundige.

-veldkartering: een veldkartering of "field-walking" bestaat uit een systematische visuele inspectie van een terrein en het inventariseren van eventuele oppervlaktevondsten. Deze prospectiemethode wordt bij voorkeur aangewend op terreinen die een zekere mate van (regelmatige) oppervlakte bewerking kennen, dus hoofdzakelijk op akkers. De kartering wordt gewoonlijk uitgevoerd in parallelle raaien met een regelmatige tussenafstand. Soms wordt ook in een raster gewerkt indien een gedetailleerder beeld gewenst is. Op basis van waarnemingen kunnen eventueel interessante zones afgebakend worden. Afhankelijk van het karakter van het gerecupereerde vondstmateriaal kunnen gerichtere keuzes gemaakt worden in de eventueel te volgen onderzoeksstrategie op een terrein.

Het terrein is heden niet in gebruik als akker, er is bijgevolg geen zichtbaarheid m.b.t. opgeploegd vondstmateriaal. Tevens worden binnen de voorgeschreven onderzoekssequentie reeds methoden voorzien om in-situ bewaarde steentijdvindplaatsen op te sporen.

-proefsleuven: een proefsleuvenonderzoek heeft als doel het terrein steekproefsgewijs archeologisch te inventariseren en vanuit de resultaten van dit onderzoek beargumenteerde uitspraken te doen over de aanwezigheid van ondergronds erfgoed en de impact van de geplande werken hierop. Standaard wordt bij een proefsleuvenonderzoek tussen de 10% en 12,5% van het terrein archeologisch geïnventariseerd.

Gelet de verwachting van sporenarcheologie onder de bouwvoor naast een mogelijke trefkans inzake artefactensites is een proefsleuvenonderzoek de aangewezen manier om eventueel aanwezig, grondvast archeologisch erfgoed in kaart te brengen. Op basis van de waargenomen relicten kan de impact van de geplande werken op het aanwezige erfgoed bepaald worden.

1.3.2 Aanwezigheid van een archeologische site

Tot op heden kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het plangebied niet aangetoond worden. Verder onderzoek in de vorm van de beschreven onderzoekssequentie is noodzakelijk. Indien op basis van de bodemkundige bevindingen de bewaringsomstandigheden inderdaad gunstig blijken en relevante bodemhorizonten lokaal bewaard zijn (een stabilisatiehorizont/oud loopniveau, E-horizont, goed ontwikkelde en bewaarde B-horizont, e.d.) is een archeologische boorcampagne aangewezen. Mogelijk dient een proefputtenonderzoek in functie van artefactensites bijkomende vragen te beantwoorden. In het kader van eventueel aanwezige bodemsporen onder de bouwvoor is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden in twee fases. Initieel in de zuidwestelijke helft van het plangebied en na de sloop van het huidige zorgcentrum in het noordoostelijke deel van het plangebied.

1.3.3 De waardering van de archeologische site:

Niet van toepassing, cf. punt 1.3.2

1.3.4 Impactbepaling

Het bodemarchief dient eerst geëvalueerd en geïnventariseerd te worden, voor de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig erfgoed kan bepaald worden, cf. punt 1.3.2.

1.3.5 De bepaling van de maatregelen

De maatregelen kunnen pas bepaald worden na uitvoering van de beschreven onderzoeksseqeuentie. Enkel zo kan een duidelijke inschatting gemaakt worden inzake de aanwezigheid van archeologisch erfgoed en de impact van de geplande werken hierop cf. 1.3.2.

1.4 Programma van Maatregelen

1.4.1 De aanleiding van het vooronderzoek

Cf. supra, punt 1.3.6 Verslag van Resultaten.

1.4.2 Bepalen van de onderzoeksstrategie

De keuze voor de beschreven onderzoeksmethode werd afgetoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3.

-mogelijk: Het onderzoek dient in twee fases uitgevoerd te worden. Vooreerst dient de zuidwestelijke helft onderzocht te worden. Wanneer het archeologisch onderzoek is afgerond dient het nieuwe WZC er gebouwd te worden. Pas dan kan, na de sloop van het huidige WZC, de onderzoekssequentie toegepast worden op de noordoostelijke helft van het plangebied. Enkel zo kan de continuïteit in de zorgverlening er gewaarborgd worden. Verder zijn er geen fysieke belemmeringen waardoor de beschreven onderzoekssequentie niet uitgevoerd kan worden. Het terrein is toegankelijk voor een graafmachine. Uiteraard dienen eventueel aanwezige nutsleidingen gevrijwaard te worden.

-nuttig: gelet de verwachting is de beschreven onderzoekssequentie de meest geschikte manier om eventueel aanwezige archeologische resten in kaart te brengen om vervolgens de impact van de geplande werken hierop te kunnen bepalen.

-schadelijk: de impact op eventueel aanwezig erfgoed is normaliter beperkt, hierdoor blijven eventueel aanwezige relicten bewaard voor verder onderzoek.

-noodzakelijk: gelet het feit dat de geplande werken een significante ingreep in de bodem impliceren over een betekenisvolle oppervlakte moet uitgegaan worden van een scenario waarbij in-situ bewaring onmogelijk is.

1.4.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

1.4.3.1 Landschappelijk bodemonderzoek

Het landschappelijk bodemonderzoek dient in hoofdzaak een antwoord te bieden op de volgende onderzoeksvragen:

-wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?

-is het beeld van elke boring gelijk of zijn lokale variaties in bodemopbouw waar te nemen?

-interfereren de geplande werken met het bodemarchief?

-in welke mate is het bodemprofiel nog intact? is er sprake van verstoring?

-is er sprake van colluvium of is het terrein eerder onderhevig geweest aan erosie?

-zijn relevante bodemhorizonten waarin bewaringscondities m.b.t. artefactensites gunstig zijn bewaard binnen het plangebied? Wat zijn de implicaties voor de uitvoering van het archeologisch vooronderzoek?

-zijn de waarnemingen van die aard dat het een verkennend archeologisch booronderzoek aangewezen is? Zoja:

° wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z coördinaten) van de zone(s) waar een verkennend archeologisch booronderzoek aangewezen is?

° welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?

° welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?

° dwingen de waarnemingen afwijkingen van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk op?

1.4.3.2 Archeologisch booronderzoek

Doel van het verkennend archeologisch booronderzoek is nagaan of er artefacten en/of ecofacten, die op een bewaarde artefactensite kunnen wijzen, aanwezig zijn in de boorvolumes, in welke geologische context ze zich bevinden en welke mate van ruimtelijke samenhang zij vertonen. De archeologische boorcampagne dient enkel uitgevoerd te worden indien de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek wijzen op gunstige bewaringscondities met betrekking tot artefactensites. Met andere woorden, indien het bodemprofiel afgetopt blijkt en er verder geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van (lokaal) bewaarde, relevante bodemhorizonten is verder onderzoek in functie van artefactensites niet langer noodzakelijk.

Gelet op de complexe en periode-specifieke materie is het essentieel een specialist inzake artefactensites bij het onderzoek te betrekken. Deze materiaaldeskundige dient de zeefresidus van het booronderzoek te evalueren en in samenspraak met de erkend archeoloog beslissen om al dan niet over te gaan tot de uitvoering van een waarderend archeologisch booronderzoek. In

principe volstaat één indicator in het zeefresidu om over te gaan tot het uitvoeren van een waarderend onderzoek.

Hierbij is het van belang dat minstens volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

-zijn er artefacten (vuursteen, aardewerk, etc.) aanwezig in het zeefresidu? Wat is de stratigrafische context? Welke materiaalcategorie(en) zijn vertegenwoordigd? Wat is de bewaringstoestand?

-zijn er ecofacten (houtskool, verbrand bot, organisch materiaal, etc.) aanwezig in het zeefresidu? Omschrijf. Wat is de stratigrafische context? Welke materiaalcategorie(en) zijn vertegenwoordigd. Wat is de bewaringstoestand?

-is er een egale spreiding van artefacten en/of ecofacten binnen bepaalde zones of betreft het verspreide puntwaarnemingen? Beschrijf de ruimtelijke samenhang (horizontaal en verticaal). Wat zijn de archeologische implicaties?

-kunnen binnen het plangebied zones afgebakend worden (in X, Y en Z coördinaten) die relevant zijn voor verder, waarderend onderzoek? Zo ja, welke specifieke vraagstelling is voor het vervolgonderzoek relevant?

Beslissingen omtrent het overgaan tot de uitvoering van een waarderend onderzoek worden genomen door de erkende archeoloog, bijgestaan door de materiaaldeskundige.

Het waarderend booronderzoek heeft als doel de eventuele aanwezigheid van waargenomen indicatoren ruimtelijk te evalueren en af te bakenen. Indien tijdens het verkennend booronderzoek geen aanwijzingen waargenomen worden, of in onvoldoende mate, kan door de erkende archeoloog, mits duidelijke motivering, beslist worden verder onderzoek in functie van een bewaarde artefactensite te staken.

Op volgende onderzoeksvragen dient het waarderend archeologisch booronderzoek een antwoord te bieden:

-wijzen de aanwezige indicatoren op de aanwezigheid van een bewaarde artefactenconcentratie?

-wat is de bewaringstoestand van het vondstmateriaal? Kan op basis van het vondstmateriaal reeds een relatieve datering naar voor geschoven worden?

-kan aan de hand van het waarderend booronderzoek een duidelijke afbakening in drie dimensies gemaakt worden van de aanwezige vindplaats?

-in welke mate wordt de veronderstelde vindplaats bedreigt door de geplande werken? Behoort bewaring in-situ tot de mogelijkheden?

-is het opportuun om na het waarderend booronderzoek over te gaan tot een opgraving? of is het aangewezen voorgaand een proefputtenonderzoek in functie van artefactensites uit te voeren?

-wat is de ideale strategie voor het vervolgonderzoek?

-welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?

-zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalname zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

1.4.3.3 Proefputtenonderzoek in functie van artefactensites

Na het waarderend booronderzoek kan beslist worden om ter hoogte van de positieve boringen of clusters positieve boringen een bijkomend proefputtenonderzoek uit te voeren. Doel hierbij is bijkomende informatie inzamelen om de vindplaats verder te evalueren en zo verder sturing te geven aan de onderzoeksstrategie van een eventueel vervolgonderzoek. In principe volstaat één positieve boring binnen het waarderend onderzoek om over te gaan tot een proefputtenonderzoek op de respectievelijke locatie(s). De beslissing om over te gaan tot een onderzoek door middel van proefputten wordt genomen door de erkende archeoloog in overleg met de materiaaldeskundige. Vragen die minimaal beantwoord dienen te worden door het proefputtenonderzoek zijn:

-wat is de vondstendensiteit?

-kan reeds een relatieve datering en vindplaatstypering naar voor geschoven worden?

-zijn de waarnemingen van die aard dat een vervolgonderzoek aangewezen is?

-wat is de ideale strategie voor het vervolgonderzoek?

-welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?

-wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z-waarden) van de zone waar vervolgonderzoek noodzakelijk is?

-zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalname zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

1.4.3.4 Proefsleuvenonderzoek

Doel van de terreininventarisatie door middel van proefsleuven is een inschatting maken van aanwezig archeologisch erfgoed binnen het plangebied. Van belang hierbij is dat minstens volgende onderzoeksvragen beantwoord worden.

-wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?

-in hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Is er sprake van verstoring?

-hoe verhouden de bodemkundige waarnemingen in de profielputten zich tot deze van het landschappelijk bodemonderzoek?

-zijn er (nog) bodemsporen aanwezig? In welke mate zijn ze natuurlijk of antropogeen? Beschrijf.

-wat is de bewaringstoestand van de sporen?

-kunnen de bodemkundige vaststellingen gerelateerd worden aan de eventuele afwezigheid van antropogene sporen?

-wat is de relatie tussen de bodem, het landschap en de waargenomen relicten?

-maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren, is er een ruimtelijk verband?

-kan op basis van het gerecupereerde materiaal een uitspraak gedaan worden over datering of fasering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

-kan op basis van de waargenomen archeologische fenomenen een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de menselijke aanwezigheid?

-zijn er indicaties die wijzen op de inrichting van een erf of nederzetting?

-zijn er indicaties voor de inrichting van een funeraire ruimte? wat is de omvang? hoeveel niveaus? geschatte aantal individuen?

-hoe verhouden de waargenomen fenomenen zich tot de gekende archeologische waarden in de nabije omgeving?

-wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale ontwikkeling en geschiedenis?

-voor waardevolle vindplaats(en) die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (m.a.w. is behoud in situ mogelijk)?

-voor bedreigde waardevolle vindplaatsen die niet in-situ bewaard kunnen blijven:

° wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z coördinaten) van de zone(s) voor vervolgonderzoek?

° welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?

° welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?

° zijn er voor de beantwoording van de vraagstelling(en) natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

1.4.4 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Tot op heden werd reeds een bureauonderzoek (projectcode 2018H119) uitgevoerd met betrekking tot het projectgebied te Kortrijk. Hieruit kon een trefkans inzake vondsten- en sporenarcheologie afgeleid worden.

1.4.5 Onderzoeksstrategie, -methode en technieken

De meest geschikte onderzoeksequentie met betrekking tot de geplande werken op het onderzoeksgebied is een landschappelijk bodemonderzoek, indien aangewezen gevolgd door

een archeologische boorcampagne (verkennend en/of waarderend) en proefputtenonderzoek in functie van artefactensites. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk.

Het onderzoek dient uitgevoerd te worden in twee fases. Initieel dient de onderzoekssequentie uitgevoerd te worden ter hoogte van het nieuw geplande WZC. Wanneer het archeologisch onderzoek in deze zone is uitgevoerd en het terrein vrijgegeven wordt kan het nieuwe WZC gebouwd worden. In een tweede fase wordt het huidige WZC gesloopt en dient, voor de geplande werken daar van start gaan, het archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden. In het meest zuidwestelijk deel dienen een ruim aantal bestaande bomen behouden te blijven en wordt enkel vegetatie ingeplant tussen de bomen. Ook deze zone wordt gevrijwaard van archeologisch onderzoek.

Het landschappelijk bodemonderzoek dient duidelijkheid te scheppen over de bodemopbouw op het plangebied en wat dit impliceert inzake archeologisch bewaringscondities. Op basis van de waarnemingen kan beslist worden of een archeologische boorcampagne (verkennend en/of archeologisch) en eventueel aanvullend proefputtenonderzoek in functie van artefactensites aangewezen is. Blijkt het bodemprofiel afgetopt is verder onderzoek in functie van steentijdsites niet zinvol. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek in functie van grondvaste resten noodzakelijk.

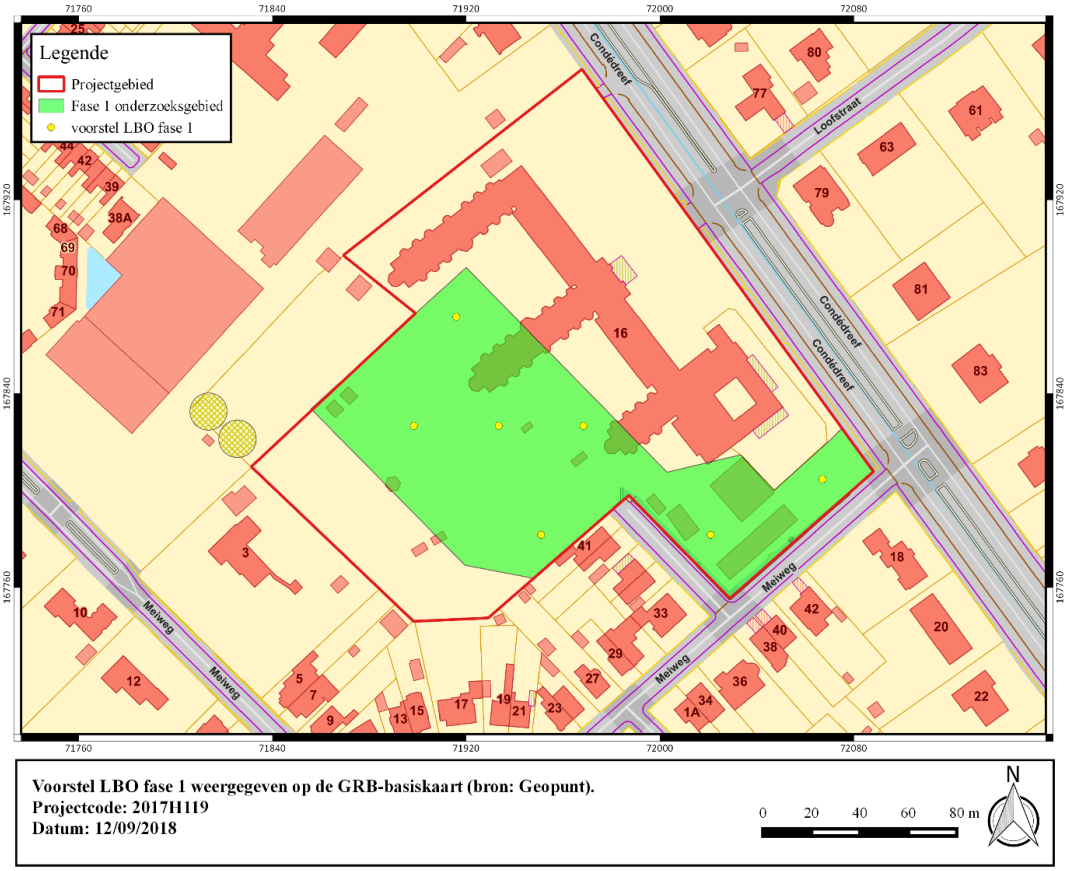
Vóór het terreinwerk aanvang neemt bekomt de veldwerkleider de nodige leidingplannen. Deze plannen dienen continu aanwezig te zijn gedurende de uitvoering van het archeologisch veldwerk.

1.4.5.1 Landschappelijk bodemonderzoek

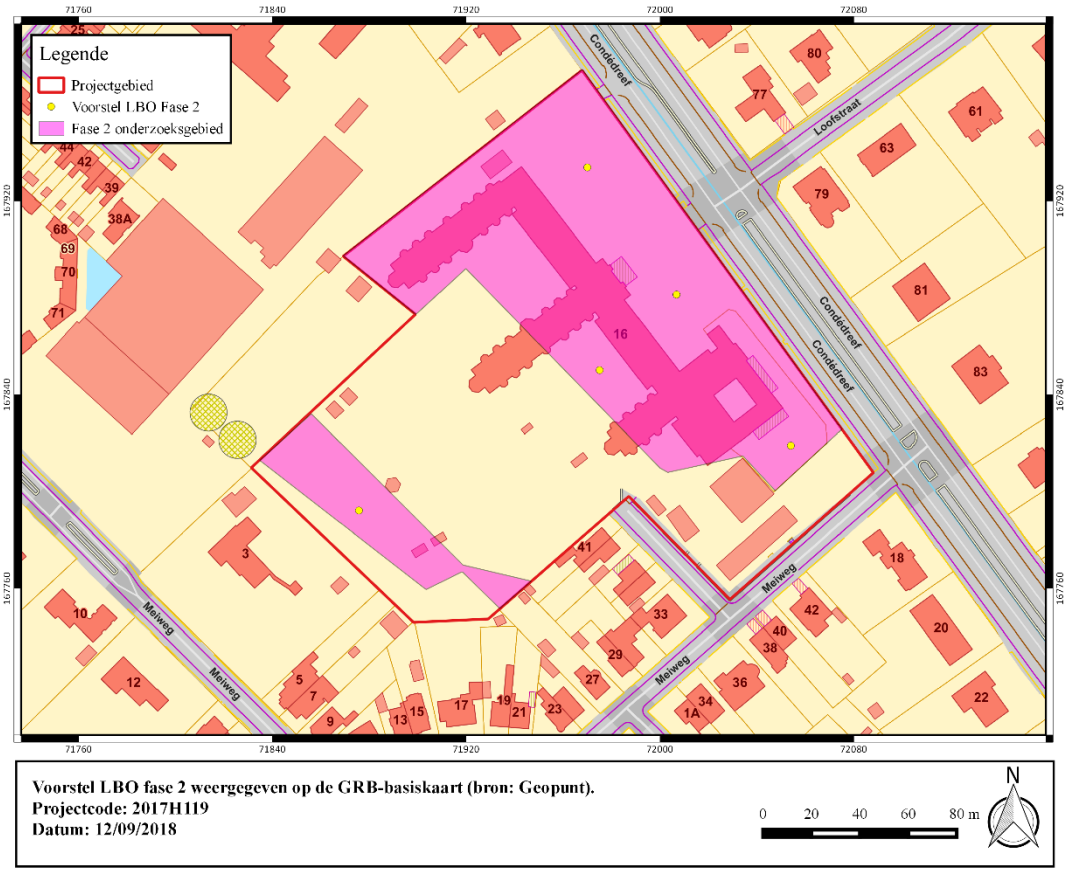
Het landschappelijk bodemonderzoek heeft in de eerste plaats de bedoeling een inzicht te verwerven in de bodemopbouw van het plangebied. Mogelijk is het oorspronkelijke bodemprofiel (lokaal) nog dermate goed bewaard dat de bewaringsomstandigheden met betrekking tot een artefactensite gunstig zijn. Met andere woorden dient de gaafheid van het bodemprofiel geëvalueerd te worden en wat dit impliceert voor de uitvoering van het voorgeschreven onderzoekstraject. Mogelijk is nog een oud loopniveau, E-horizont, bewaarde B-horizont, ed. aanwezig onder de bouwvoor. Het landschappelijk bodemonderzoek dient uitgevoerd te worden conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk artikels 7.3.1 en 7.3.2.

De landschappelijke boringen worden gezet met een Edelmannboor van 7 cm diameter, deze geeft een ruimer beeld van het aanwezige sediment en heeft een minimale impact op eventueel aanwezig erfgoed. Indien aangewezen kan geboord worden met een guts van 3 cm diameter.

De boringen dienen ingeplant te worden volgens een verspringend driehoeksgrid van maximaal 40 m op 50 m, conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk, om zo een inschatting te kunnen maken inzake de bodemopbouw en bewaringscondities. De boorraaien worden zo ingeplant dat de waarnemingen toelaten vlakdekkende uitspraken te doen met betrekking tot de bodemopbouw, haaks georiënteerd op de aanwezige helling, volgens een noordwest-zuidoost georiënteerde as. Aangezien het landschappelijk bodemonderzoek tot nut heeft de bodemopbouw binnen het plangebied te evalueren in functie van de archeologische implicaties, dient het boorresidu niet gezeefd te worden.

Figuur 1: Voorstel LBO fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Voorstel LBO fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.2.5.2 Archeologisch booronderzoek

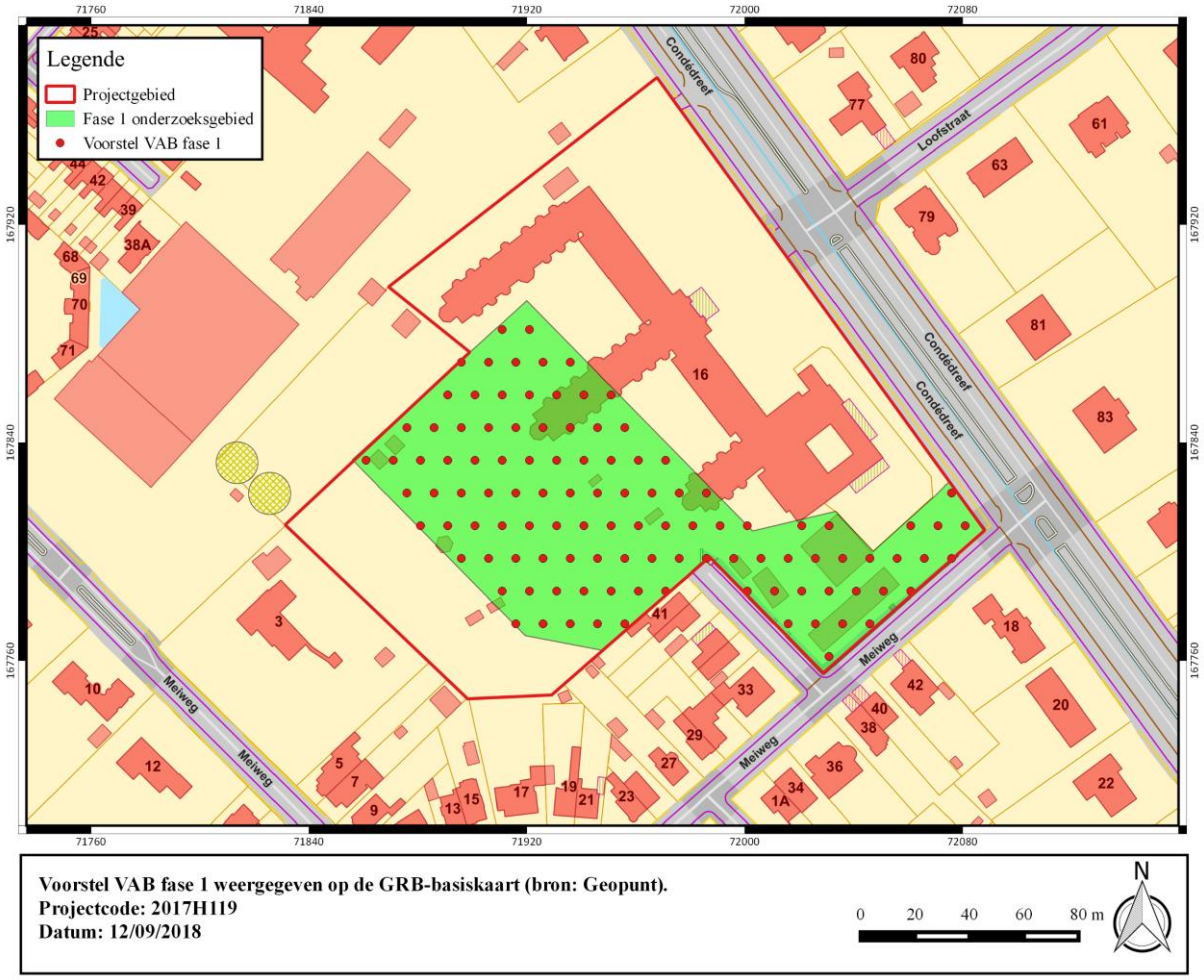
Het verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek dienen uitgevoerd te worden conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk artikel 8.4 & 8.5. De noodzaak om over te gaan tot een archeologische boorcampagne is afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek. Indien lokaal relevante bodemhorizonten bewaard zijn dienen deze afgeboord te worden. De beslissing wordt genomen door de erkend archeoloog, in overleg met de aardkundige en wetenschappelijke begeleiding.

De boringen worden gezet met een Edelmanboor met diameter van 15cm. De bemonsteringsstrategie en locatie van de verkennende archeologische boringen zijn afhankelijk van de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek. Voor het verkennend archeologisch booronderzoek te Kortrijk wordt een boorgrid gehanteerd van maximaal 10m op 12m in een verspringend driekhoeksgrid, conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

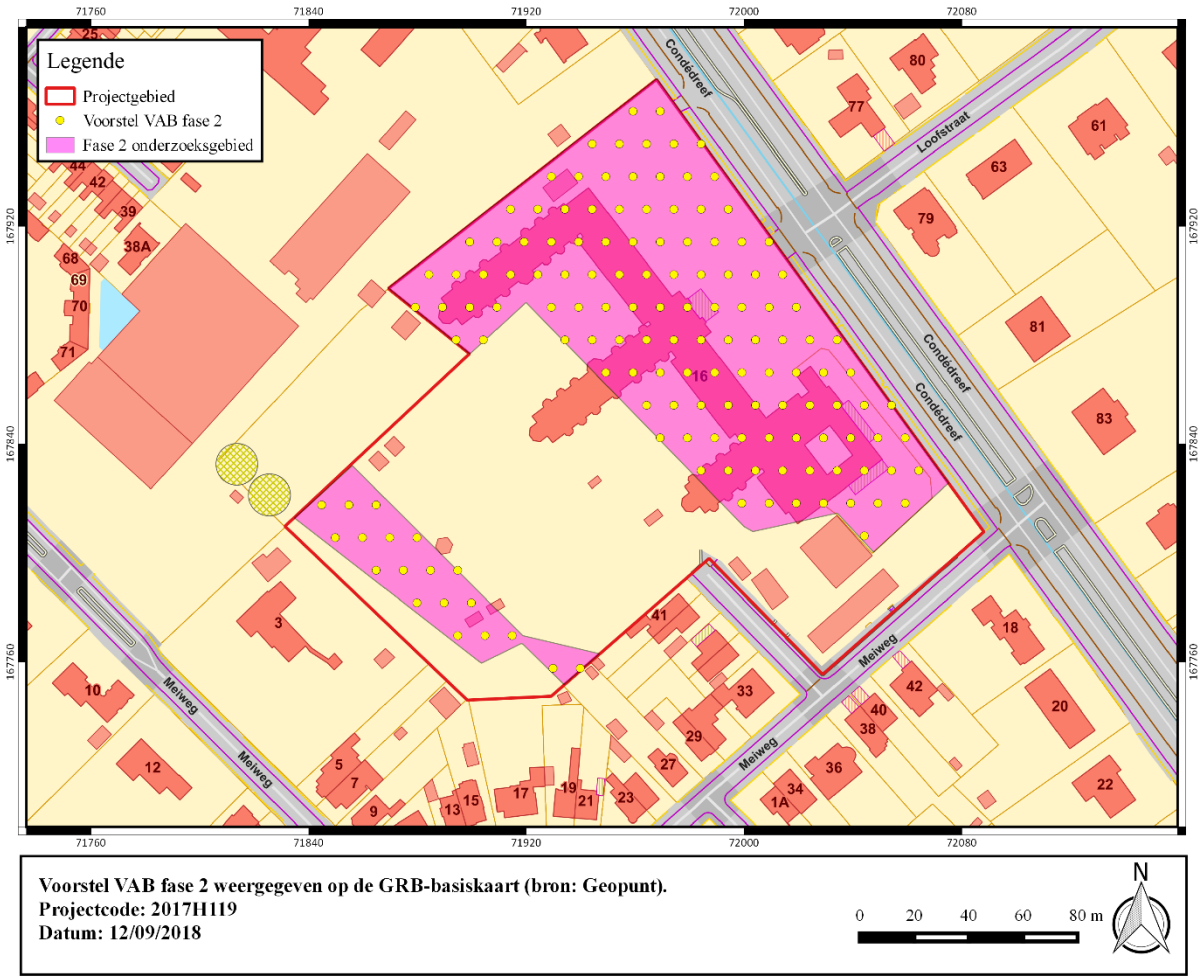
De stalen worden gezeefd op een maaswijdte van maximaal 2 mm, conform de bepalingen in de Code Goede Praktijk. De aandacht moet uitgaan naar artefacten en ecofacten die kunnen wijzen op een bewaarde artefactensite zoals aardewerk, botmateriaal, houtskool, vuursteen etc.

De zeefresidus worden voorgelegd aan een materiaaldeskundige. De uiteindelijke beslissing om over te gaan naar de volgende stap binnen het onderzoekstraject wordt genomen door de erkende archeoloog in samenspraak met materiaaldeskundige en aardkundige.

Het onderzoek wordt begeleid door een aardkundige. Hij/zij analyseert en interpreteert een representatieve selectie van de boorprofielen in functie van zinvolle aardkundige eenheden of antropogene lagen.

Figuur 3: Voorstel VAB fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 4: Voorstel VAB fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).

Conform artikel 8.5 van de Code van Goede Praktijk wordt de strategie en afbakening van het waarderend archeologisch booronderzoek aangestuurd door de resultaten van het verkennend archeologisch onderzoek.

De beslissing tot het overgaan naar een waarderend booronderzoek ligt bij de erkende archeoloog, bijgestaan door de materiaaldeskundige. Het waarderend onderzoek wordt uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk. De strategie en methode is afhankelijk van de resultaten van het verkennend archeologisch booronderzoek.

Ook de waarderende boringen worden gezet met een Edelmanboor met diameter van 15cm. Er wordt een boorgrid gehanteerd van maximaal 5m op 6m. De bemonsteringsstrategie is volledig afhankelijk van de resultaten van het verkennend archeologisch booronderzoek.

1.4.5.2 Proefputten in functie van artefactensites

Teneinde meer inzicht te verkrijgen in de waargenomen fenomenen, kan door de erkende archeoloog, in samenspraak met de materiaaldeskundige beslist worden over te gaan een proefputtenonderzoek in functie van artefactensites. In principe kan dit proefputtenonderzoek reeds aangevat worden vanaf één positieve waarderende boring. Het doel van deze proefputten in functie van steentijd-artefactensites is door een beperkt maar statistisch representatief deel van het terrein op te graven, uitspraken te doen over de archeologische waarde van de afgebakende zone en zo ook sturing te geven aan een eventueel noodzakelijk vervolgonderzoek.

De inplanting van de proefputten is afhankelijk van de resultaten van het waarderend archeologisch booronderzoek. Ze worden uitgezet in een grid van maximaal 15 m op 18 m vertrekkend vanaf een positieve boring of cluster positieve boringen. De proefputten zijn 0,5 m op 0,5 m groot en er wordt per aardkundige eenheid ingezameld en uitgezeefd. Indien weinig variatie is in aardkundige eenheden wordt in arbitraire niveaus van 10cm gewerkt. Het sediment wordt nat uitgezeefd op een maaswijdte van 2mm. Alle vondsten worden ingezameld met vermelding van putnummer en aardkundige eenheid, laag of arbitrair niveau. De zeefresidu's worden voorgelegd aan de betrokken materiaaldeskundige

Het onderzoek dient uitgevoerd te worden conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk artikel 8.7

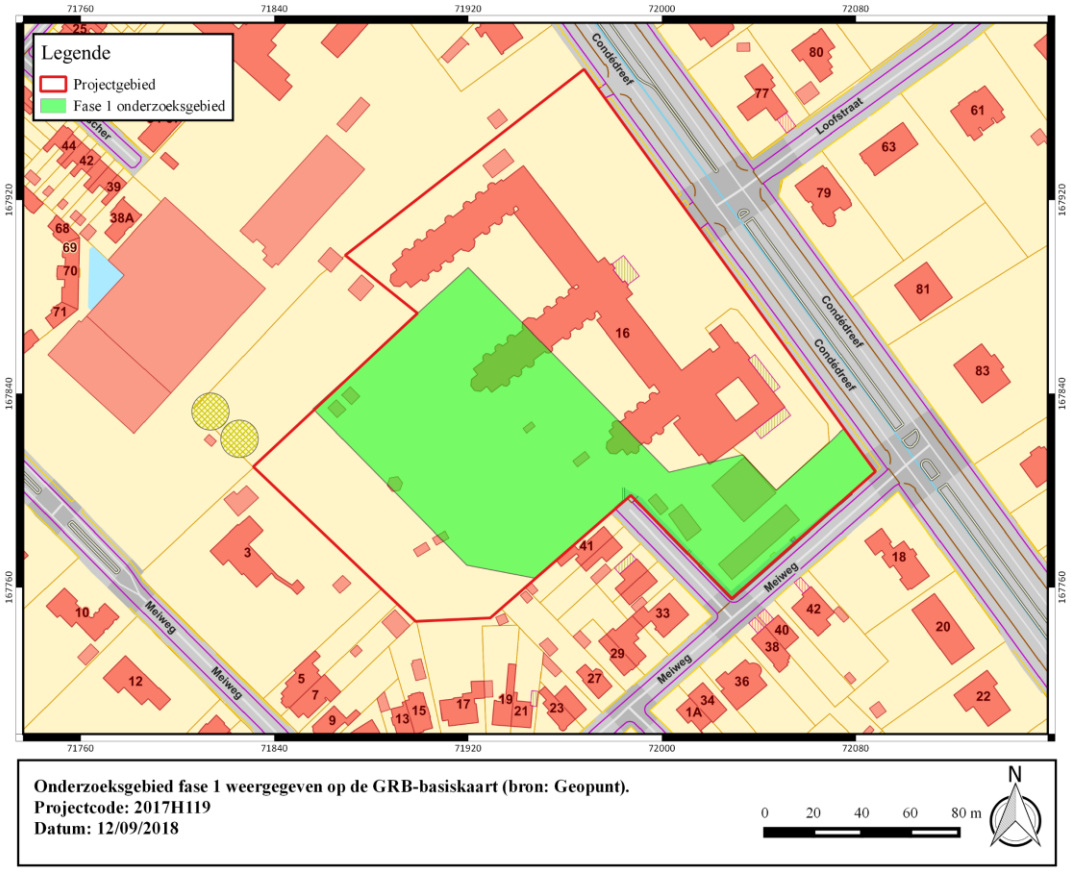
1.2.5.4 Proefsleuvenonderzoek

De meest geschikte onderzoekmethode met betrekking tot grondvaste resten binnen het plangebied is een proefsleuvenonderzoek. Deze terreininventarisatie dient een statistisch representatief deel van het terrein te inventariseren. De proefsleuven worden aangelegd in een regelmatig patroon met een tussenafstand van maximaal 15 m om zo een dekking te verkrijgen die toelaat een gedegen inschatting te maken van het bodemarchief op het volledige plangebied. Het archeologisch onderzoek in de tweede fase kan pas uitgevoerd worden na de sloop van de aanwezige bebouwing, deze sloopwerken mogen niet dieper reiken dan het maaiveld, teneinde het bodemarchief niet verder aan te tasten.

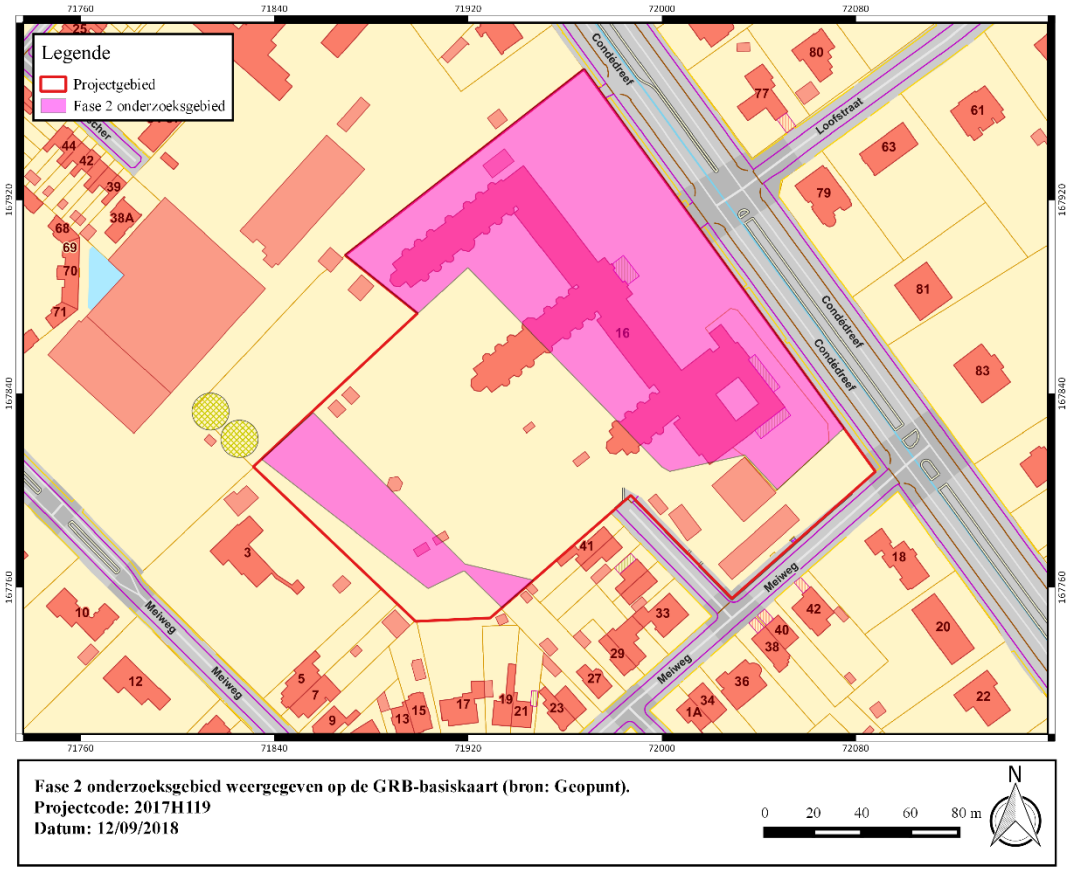
Er moet uitgegaan worden van een situatie waar de verticale stratigrafie minder eenduidig is, conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk, artikels 8.6 en 8.6.2.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem wordt als succesvol beschouwd indien er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het rapport wordt opgeleverd.

De veldwerkleider bepaalt de inplanting van de sleuven, van de vooropgestelde oriëntatie kan niet afgeweken worden. Enige aanpassing van het sleuvenplan dient afdoend beargumenteerd te worden in de rapportage. De sleuven dienen ingeplant te worden mee met de helling van het terrein volgens een noordwest-zuidoost gerichte as.

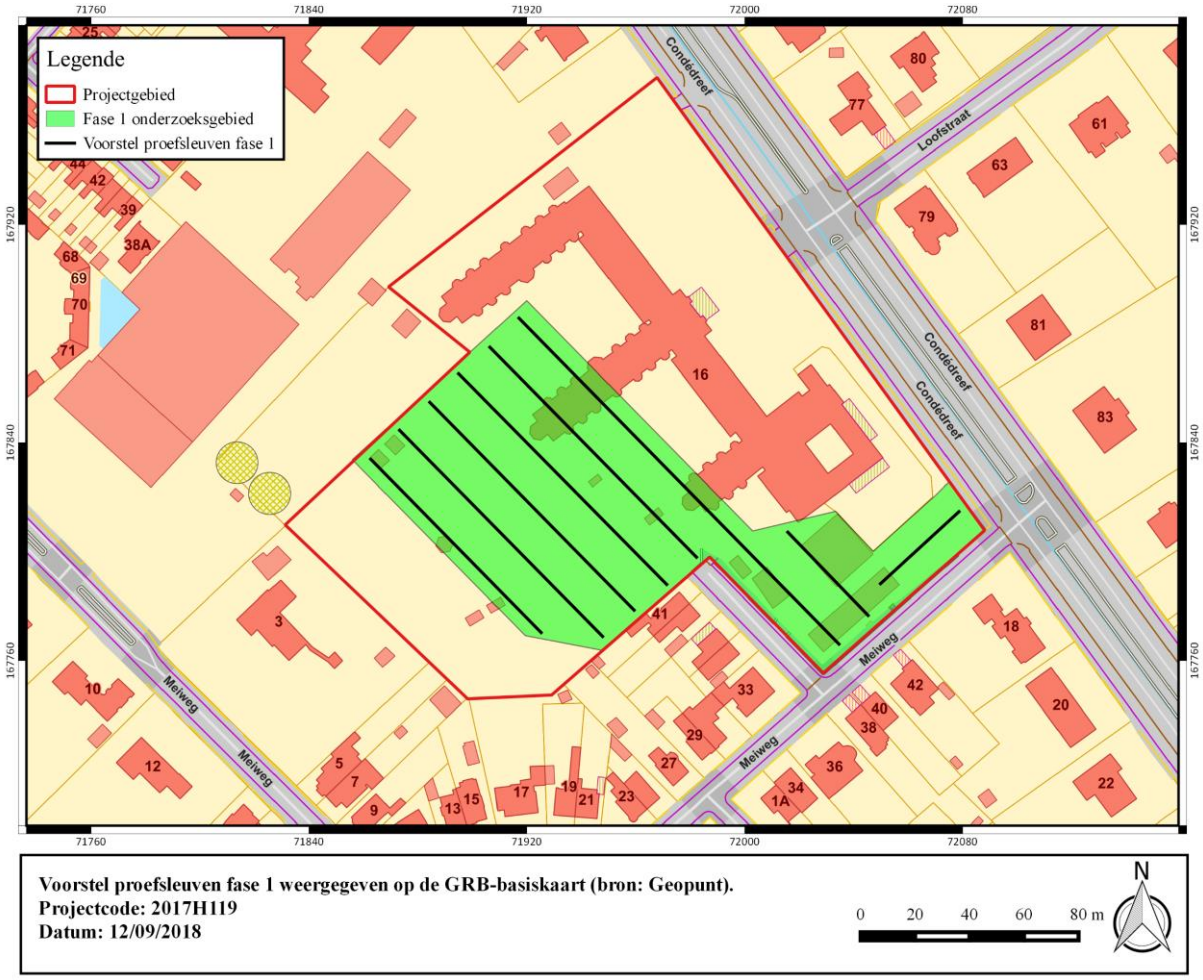
Figuur 5: Onderzoeksgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

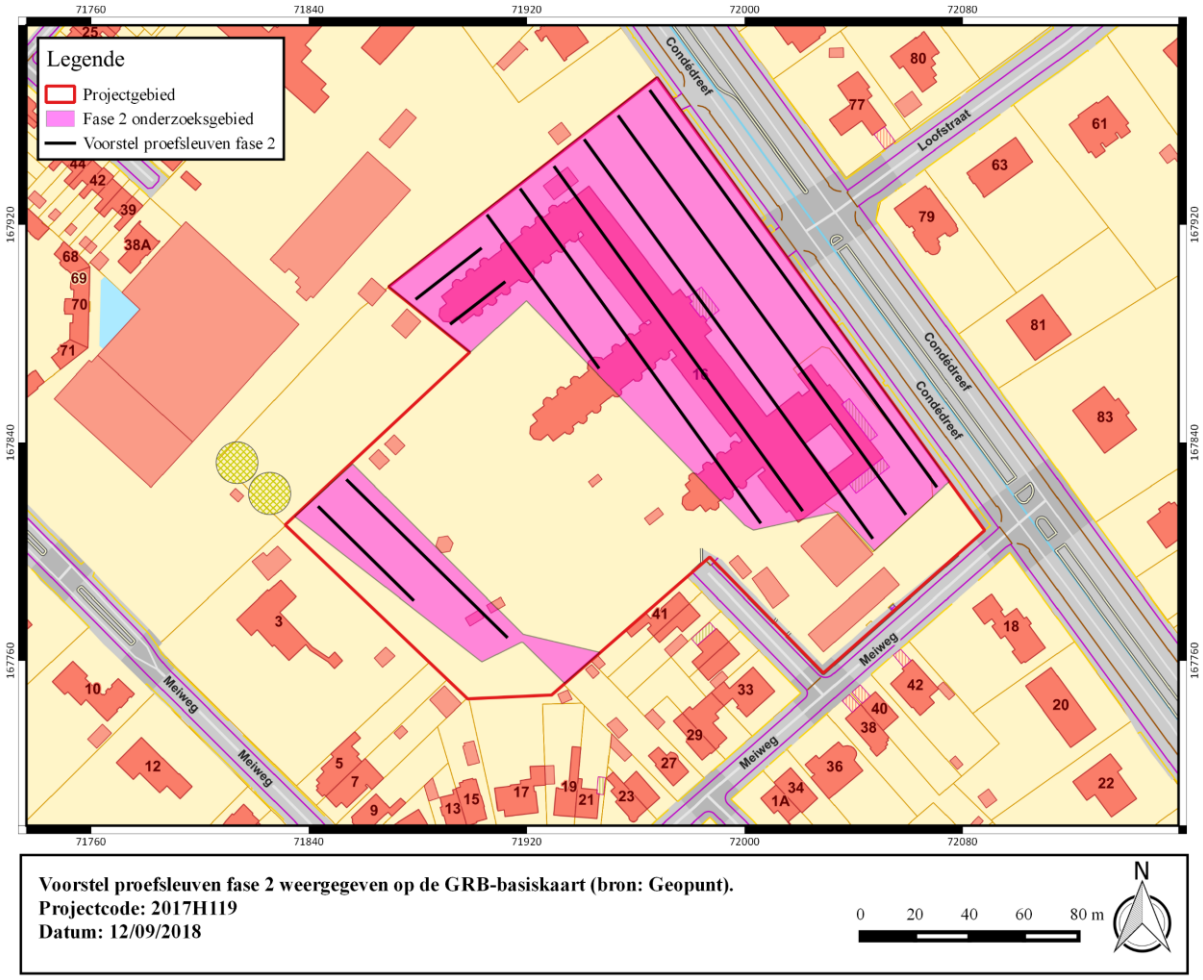
Figuur 6: Onderzoeksgebied fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).

Het onderzoeksgebied fase 1 is ca. 1,28 ha groot. De proefsleuven dienen 10% van de onderzoekbare oppervlakte te beslaan (d.i. ca. 1280 m^2) met bijkomend ca. 2,5% aan kijkvensters of dwars/volgsleuven waar relevant (= ca. 320 m^2). De kijkvensters dienen voldoende groot te zijn om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen.

Het onderzoeksgebied fase 2 is ca. 1,72 ha groot. De proefsleuven dienen 10% van de onderzoekbare oppervlakte te beslaan (d.i. ca. 1720 m^2) met bijkomend ca. 2,5% aan kijkvensters of dwars/volgsleuven waar relevant (= ca. 430 m^2). De kijkvensters dienen voldoende groot te zijn om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen.

Figuur 7: Voorstel proefsleuven fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).

Figuur 8: Voorstel proefsleuven fase 2 weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).

De proefsleuven worden aangelegd door een rupskraan met tandeloze bak, deze graafmachine dient over voldoende vermogen te beschikken om een vlotte werking te garanderen. De minimale breedte van de kraanbak bedraagt 2 m. De proefsleuven worden laagsgewijs uitgegraven door de kraan, onder begeleiding van de veldwerkleider, tot op het archeologisch leesbaar niveau. Indien sprake is van meerdere sporenniveaus kan pas gezakt worden naar het onderliggende indien het bovenliggende vrij is van sporen.

Tijdens het terreinwerk dient aandacht uit te gaan naar de bodemkundige situatie binnen het plangebied en de relatie met de aanwezige sporen. Hiervoor dienen profielkolommen aangelegd te worden. Deze worden geïnterpreteerd door een aardkundige. Per sleuf wordt minstens één profielkolom aangelegd, in een geschrankt patroon. Ze worden tot minstens 40cm in het ongeroerd sediment uitgegraven. Het vooronderzoek met ingreep in de bodem, zijnde veldwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

Conform de Code van Goede Praktijk artikel 9.3 ligt de beslissing tot natuurwetenschappelijke staalname bij de veldwerkleider. Dit in overleg met de aardkundige en het Agentschap Onroerend Erfgoed wanneer relevant. Bij voorkeur wordt in de prijsopmaak een stelpost voorzien die kan aangesproken worden voor natuurwetenschappelijk onderzoek indien nodig

1.4.6 Eventuele afwijkingen van de CGP

Voor de prospectie met ingreep in de bodem worden geen situaties verwacht waarin afgeweken zal moeten worden van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

1.4.7 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

-een veldwerkleider (onder begeleiding van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider voldoet aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en heeft ervaring met steentijdonderzoek door middel van boringen en prospecties op terreinen waar colluviatieprocessen spelen.

-een assistent-archeoloog voldoend aan de vereisten van de Code van Goede Praktijk.

-een materiaaldeskundige m.b.t. artefactensites, hij/zij heeft ervaring inzake het detecteren en evalueren van vindplaatsen bestaand uit een artefactenstrooiing. Deze specialist controleert en evalueert de resultaten en de zeefresiduen van elke stap in het onderzoekstraject en beslist, in samenspraak met de erkend archeoloog, of overgegaan dient te worden naar een verkennend en/of waarderend booronderzoek en/of eventueel vervolgonderzoek inzake artefactensites.

-een aardkundige, deze aardkundige begeleid het landschappelijk bodemonderzoek, archeologische booronderzoeken en de bodemkundige waarnemingen tijdens het proefsleuvenonderzoek. Hij/zij rapporteert over de bodemkundige waarnemingen.

1.4.8 Vondsten

Overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het archeologisch vooronderzoek conform artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Vóór de start van het onderzoek worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar, het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van het opgravingsarchief plaats. Indien een vervolgonderzoek noodzakelijk blijkt, dient het opgravingsarchief integraal overgedragen te worden aan de uitvoerder van dit vervolgonderzoek.

1.5 Conclusie

De initiatiefnemer plant de realisatie van een nieuw woon-zorg centrum aan de Condédreef te Kortrijk. Op basis van de beschikbare gegevens is er een trefkans inzake mobiel en grondvast archeologisch erfgoed. De bewaringscondities m.b.t. artefactensites dienen d.m.v. een landschappelijk bodemonderzoek geëvalueerd te worden. Indien relevante bodemhorizonten bewaard zijn is archeologische boorcampagne noodzakelijk. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek in functie van grondvaste resten noodzakelijk. Het terreinwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.